

Sankcje UE, godność człowieka i sprawa Hüseyina Doğru: analiza prawna (rozszerzona)

We współczesnej Unii Europejskiej sankcje celowane stały się coraz bardziej centralnym instrumentem prewencyjnego zarządzania. Zaprojektowane w celu przeciwdziałania terroryzmowi, proliferacji, operacjom cybernetycznym i zagrożeniom hybrydowym, środki te są formalnie administracyjne i prewencyjne, a nie karne. Jednak ich praktyczne skutki mogą zbliżać się — a czasem przekraczać — skutki kar kryminalnych.

Sprawa Hüseyina Doğru, niemieckiego dziennikarza, który przez dłuższy czas nie mógł uzyskać dostępu do środków wystarczających na zakup żywności i podstawowych potrzeb dla swojej rodziny po wpisaniu go na listę sankcyjną UE, ilustruje głębokie napięcie w europejskim porządku prawnym. Konstytucyjne zobowiązanie Unii do **godności człowieka, proporcjonalności i skutecznej ochrony sądowej** współistnieje z mechanizmami regulacyjnymi zdolnymi do wywoływania poważnej izolacji społeczno-ekonomicznej.

II. Historia i kontekst regulacyjny sprawy

Hüseyin Doğru, berliński dziennikarz pochodzenia turecko-kurdyjskiego, założył anglojęzyczną platformę *red.media*, powiązaną z AFA Medya. Portal koncentrował się na perspektywach antykolonialnych i lewicowych oraz dostarczał obszernego pokrycia demonstracji propalestyńskich i konfliktu w Gazie, często krytykując stanowiska polityki Niemiec i UE.

20 maja 2025 r. Rada Unii Europejskiej wpisała Doğru i jego medium na listę sankcyjną w ramach mechanizmu dotyczącego zagrożeń hybrydowych i destabilizacji. Uzasadnienie wpisu wskazywało na rzekome zaangażowanie w działania manipulacji informacją powiązane z rosyjskimi interesami strategicznymi.

Kluczowe elementy:

- wpisanie miało charakter **administracyjny, a nie karny**;
- nie poprzedziło go oskarżenie, wyrok skazujący ani kontradiktoryjne postępowanie dowodowe.

Skutki obejmowały:

- kompleksowe zamrożenie aktywów;
- ograniczenia podróżowania i obowiązek zwrotu dokumentów;
- zakaz udzielania zasobów ekonomicznych;

- pośrednie skutki dla dostępu finansowego członków rodziny.

Wnioski o ponowne rozpatrzenie zostały odrzucone we wrześniu 2025 r. Postępowanie o uchylenie wpisu jest w toku przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Postępowania krajowe nasiliły się po odmowie banków uwolnienia środków zatwierdzonych na potrzeby egzystencji, co doprowadziło do odrzucenia pomocy doraźnej przez sąd rejonowy we Frankfurcie w marcu 2026 r.

III. Prawne charakter sankcji celowanych UE: środki prewencyjne o skutkach quasi-karnych

Sankcje celowane UE zajmują ambiwalentną pozycję doktrynalną.

Formalnie są:

- **prewencyjnymi środkami administracyjnymi**
- skierowanymi na zakłócanie sieci i operacji wpływu
- uzasadnionymi kompetencjami w dziedzinie stosunków zewnętrznych i bezpieczeństwa.

Substancjalnie jednak mogą generować:

- długoterminowe wykluczenie finansowe;
- piętno reputacyjne;
- ograniczenia mobilności i aktywności zawodowej;
- zależność od uznaniowej decyzji administracyjnej w zakresie środków na przeżycie.

Ten dualny charakter został uznany w przełomowym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, szczególnie w sprawie *Kadi przeciwko Radzie*, która potwierdziła, że **nawet sankcje motywowane względami bezpieczeństwa pozostają poddane pełnej kontroli pod kątem proporcjonalności i zgodności z prawami podstawowymi.**

Prewencyjny charakter sankcji nie eliminuje ich zdolności do głębokiej ingerencji w:

- prawa majątkowe,
- życie prywatne i rodzinne,
- wolność wypowiedzi,
- gwarancje minimum egzystencji.

W ten sposób wyzwanie doktrynalne polega na zapewnieniu, by **racjonalność prewencyjna nie przesłaniała konstytucyjnej odpowiedzialności.**

IV. Pierwszeństwo prawa UE i rola sądów krajowych

Uzasadnienie sądu frankfurckiego wydaje się odzwierciedlać restrykcyjną interpretację pierwszeństwa prawa UE wywodzącą się z orzeczeń takich jak *Costa przeciwko ENEL* i

Simmenthal. Orzeczenia te rzeczywiście ustanawiają, że prawo krajowe musi ustąpić bezpośrednio stosowalnym środkom unijnym.

Jednak pierwszeństwo działa **w ramach ekosystemu konstytucyjnego, który obejmuje gwarancje praw podstawowych osadzone w samym prawie UE**.

Sądy krajowe zachowują zatem kilka obowiązków:

1. Interpretacja zgodna z prawami podstawowymi

Muszą interpretować rozporządzenia sankcyjne — w tym derogacje humanitarne — w świetle Karty Praw Podstawowych UE.

2. Kontrola proporcjonalności środków wykonawczych

Praktyki bankowe i decyzje administracyjne w zakresie egzekucji pozostają poddane kontroli sądowej.

3. Mechanizm pytania prejudycjalnego

W przypadku niepewności co do interpretacji lub ważności sąd musi zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zamiast traktować sankcje jako normatywnie absolutne.

Kluczowym problemem nie jest zatem binarny konflikt między pierwszeństwem a godnością, lecz **zakres marginesu interpretacyjnego w ramach samego prawa UE**.

V. Derogacje humanitarne i test proporcjonalności

Reżimy sankcyjne UE zazwyczaj zawierają derogacje umożliwiające dostęp do środków niezbędnych na:

- żywność,
- czynsz,
- leczenie medyczne,
- wydatki sądowe.

Skuteczność tych zabezpieczeń musi być oceniana przy użyciu klasycznej unijnej ramki proporcjonalności.

1. Cel uzasadniony

Przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym i manipulacji informacją stanowi uznany cel unijnego działania zewnętrznego.

2. Przydatność

Ograniczenia finansowe mogą plausibly zmniejszyć zdolność do finansowania destabilizujących działań.

3. Konieczność

Pojawia się kluczowe pytanie:

Czy całkowite wykluczenie z systemu bankowego jest konieczne, gdy organy zatwierdziły zasiłki na potrzeby egzystencji?

Jeśli istnieją mniej restrykcyjne alternatywy — takie jak monitorowane konta lub nadzorowane mechanizmy wypłat — warunek konieczności może nie być spełniony.

4. Proporcjonalność w ścisłym sensie (*stricto sensu*)

Gdy egzekucja grozi pogrążeniem jednostki i zależnych od niej dzieci w nędzy, równowaga między celami bezpieczeństwa a godnością człowieka staje się konstytucyjnie paląca.

Niewdrożenie derogacji humanitarnych może zatem przekształcić formalnie celowane sankcje w **de facto instrumenty wykluczenia społeczno-ekonomicznego**.

VI. Niemieckie gwarancje konstytucyjne i orzecznictwo dotyczące minimum egzystencji

Ustawa Zasadnicza Niemiec (Grundgesetz) gwarantuje:

- nienaruszalność godności człowieka (art. 1 GG),
- ogólną wolność (art. 2 GG),
- ochronę własności (art. 14 GG),
- zasadę państwa socjalnego (art. 20 GG).

Niemieckie orzecznictwo konstytucyjne uznaje **obowiązek państwa zapewnienia warunków godnej egzystencji minimum**.

Chociaż sankcje wywodzą się z prawa UE, ich wdrożenie przez władze krajowe i instytucje finansowe musi pozostawać zgodne z tymi standardami konstytucyjnymi. Gdy praktyki egzekucyjne grożą przedłużającą się deprywacją dóbr podstawowych, mogą pojawić się kwestie **konstytucyjnej proporcjonalności i pośredniej odpowiedzialności państwa**.

VII. Karta Praw Podstawowych UE i zobowiązania konwencyjne

Karta Praw Podstawowych UE gwarantuje:

- godność,
- życie rodzinne,
- wolność wypowiedzi,
- własność,
- skuteczny środek prawny.

Równoległe ochrony istnieją na mocy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, interpretowanej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka.

Orzecznictwo konwencyjne coraz częściej uznaje **pozytywne obowiązki** wymagające od państw zapobiegania warunkom poważnej deprywacji materialnej, gdy takie warunki są przypisywane działaniom państwa lub ramom regulacyjnym.

Problem nie polega zatem wyłącznie na tym, czy sankcje są zasadniczo legalne, lecz czy **ich praktyczna egzekucja szanuje minimalne progi humanitarne**.

VIII. Skutki uboczne i oziębienie solidarności obywatelskiej

Jednym z najbardziej charakterystycznych aspektów sprawy Doğru jest ryzyko prawne, na jakie narażeni są osoby trzecie udzielające pomocy humanitarnej.

Zgodnie z niemieckim prawem wdrażającym sankcje, udzielanie materialnego wsparcia osobom wpisanym na listę może stanowić przestępstwo. Ryzyko to może rozciągać się na:

- zakupy spożywcze,
- artykuły dla niemowląt,
- pomoc mieszkaniową.

Nawet w braku aktywnych oskarżeń środowisko regulacyjne może generować **efekt mrozący** na nieformalne sieci solidarności.

Z perspektywy praw człowieka sankcje mogą zatem restrukturyzować **krajobraz ryzyka prawnego społeczeństwa obywatelskiego**, rozszerzając odstraszenie poza osobę wpisaną na listę.

Zjawisko to można koncepcyjnie ująć jako:

uboczny wpływ na prawa podstawowe — gdy środki prewencyjne pośrednio ograniczają wykonywanie solidarności, stowarzyszenia i działań humanitarnych.

Takie skutki rodzą złożone pytania dotyczące proporcjonalności i demokratycznej legitymizacji.

IX. Ochrona tymczasowa i możliwość środków na podstawie reguły 39

Reguła 39 Regulaminu Trybunału pozwala Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka na wskazanie środków tymczasowych w przypadku bezpośredniego ryzyka nieodwracalnej szkody.

Chociaż tradycyjnie stosowana w sprawach deportacji lub pilnej pomocy medycznej, ewoluujące orzecznictwo sugeruje, że **poważna deprywacja humanitarna związana z działaniem państwa** może również osiągnąć wymagany próg.

Jednak Trybunał stosuje wysoki standard pilności i jasności dowodowej. Skuteczne wnioski wymagałyby prawdopodobnie:

- szczegółowej dokumentacji deprywacji,
- dowodu na nieskuteczność krajowych środków odwoławczych,
- wykazania ryzyka dla zależnych dzieci.

Środek tymczasowy mógłby potencjalnie zobowiązać władze krajowe do **zapewnienia skutecznego dostępu do zatwierdzonych środków na egzystencję** do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia.

X. Humanitarny eksternalizm a wewnętrzna wiarygodność normatywnej mocy UE

Unia Europejska pozycjonuje się globalnie jako wiodący aktor humanitarny, finansując reakcje na głód, przesiedlenia i konflikty zbrojne. To zewnętrzne zaangażowanie humanitarne stanowi część tożsamości Unii jako mocy normatywnej.

Jednak przypadki, w których osoby objęte sankcjami i ich rodziny doświadczają przedłużającej się deprywacji finansowej na terytorium UE, mogą generować wrażenie niespójności.

Artykuł 7 TFUE wymaga spójności między politykami Unii. Jeśli zabezpieczenia humanitarne istnieją w ustawodawstwie sankcyjnym, ale zawodzą w praktyce, pojawiają się pytania dotyczące:

- uzasadnionych oczekiwań,
- proporcjonalności,
- systemowej wiarygodności zobowiązań w zakresie praw podstawowych.

Paradoks nie jest jedynie retoryczny. Dotyczy **wewnętrznej trwałości legitymizacji UE**.

Porządek prawny, który podkreśla godność na zewnątrz, musi wykazać zdolność operacyjną do zapobiegania kryzysom humanitarnym we własnej jurysdykcji.

XI. Zgodność bankowa, nadmierna egzekucja i potencjalna odpowiedzialność

Instytucje finansowe działają pod silną presją unikania naruszeń sankcji, co może wiązać się z surowymi karami regulacyjnymi. To środowisko zachęca do **nadmiernej zgodności**, w tym do blanketowej odmowy przetwarzania zatwierdzonych transakcji.

Czy odpowiedzialność może powstać, zależy od:

- jasności upoważnienia administracyjnego,
- standardów zaniedbania w prawie cywilnym krajowym,
- związku przyczynowego między odmową a wykazaną szkodą.

Chociaż odpowiedzialność cywilna banków pozostaje złożona, sądy mogą coraz częściej badać, czy **praktyki unikania ryzyka podważają skuteczność derogacji humanitarnych**.

XII. Perspektywy korekty sądowej

Pozostają liczne drogi prawnego zadośćuczynienia:

- kontrola apelacyjna w sądach niemieckich;
- skarga konstytucyjna przed Federalnym Trybunałem Konstytucyjnym;
- postępowanie o uchylenie przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej;
- potencjalny wniosek do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W przypadku stwierdzenia naruszeń środki zaradcze mogłyby obejmować:

- odszkodowanie na podstawie doktryn odpowiedzialności państwa,
- uchylenie wpisu na listę,
- tymczasowe gwarancje humanitarne,
- odszkodowania na podstawie art. 41 EKPC.

Uchylenie sądowe może również kształtować przyszłe projektowanie sankcji poprzez określenie **minimalnych standardów operacyjnych dla zabezpieczeń humanitarnych**.

XIII. Wniosek: zarządzanie bezpieczeństwem a pierwszeństwo godności człowieka

Sprawa Doğru rzuca światło na strukturalne napięcie we współczesnym europejskim zarządzaniu. Reżimy sankcji prewencyjnych dążą do ochrony systemów demokratycznych przed ukrytą destabilizacją. Jednak gdy są wdrażane sztywno lub bez skutecznego łagodzenia humanitarnego, mogą wytwarzać warunki zbliżone do zagrażającej życiu deprywacji.

Wyzwanie dla europejskich sądów polega zatem nie na demontażu polityki sankcji, lecz na **sformułowaniu zasadniczych granic zapewniających, że prewencyjne środki bezpieczeństwa pozostają zakotwiczone w konstytucyjnym humanizmie**.

Ostatecznie wiarygodność europejskiego porządku prawnego zależy od jego zdolności do pogodzenia strategicznej odporności z fundamentalną obietnicą, że **godność człowieka nie jest warunkowa — nawet w czasach konfrontacji geopolitycznej**